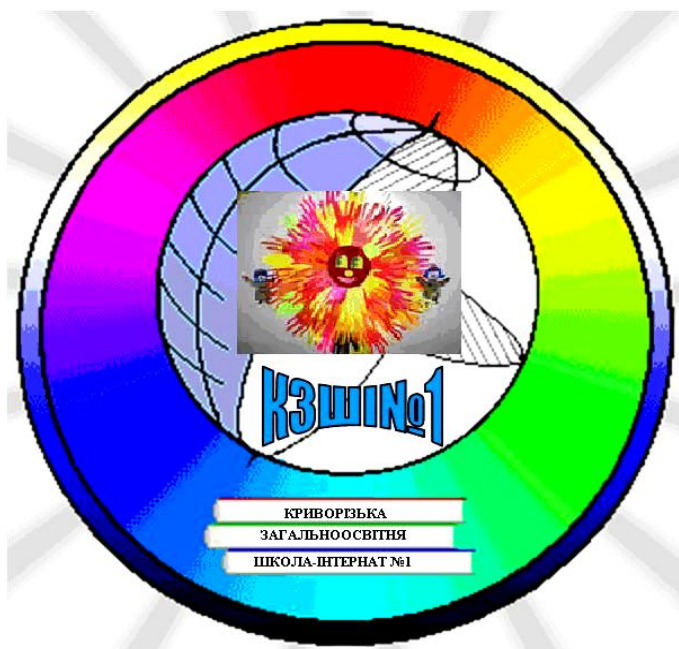

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СЕМІНАР НА
ТЕМУ:**

**«ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ УСПІШНОЇ
СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ ЗА СУЧАСНИХ
УМОВ»**

ДОПОВІДЬ

до психолого-педагогічного семінару
**«Психологічний супровід процесу
соціалізації учнів школи-інтернату»**
(2014-2015 навчальний рік)

Підготував:
практичний психолог
Труляєв Р. О.

Психологічний супровід процесу соціалізації учнів школи-інтернату

Будь-який сучасний освітній заклад повинен успішно вирішувати 3 ключові завдання: 1) трансляція знань, що забезпечується реалізацією навчальних програм з різних предметів; 2) збереження психологічного здоров'я учасників освітнього процесу; 3) забезпечення процесу соціалізації вихованців навчального закладу. Враховуючи індивідуально-психологічні особливості учнів шкіл-інтернатів, наявність в них порушень психологічного розвитку на перше місце виходить необхідність забезпечення процесу їх соціалізації, тобто гармонійного, природного входження в різноманітні соціальні групи, налагодження соціальних зв'язків, прийняття існуючих суспільних норм та правил.

Умови здійснення соціалізації школярів:

- застосування психолого-проникаючих форм і методів соціально-педагогічної роботи (розвиток індивідуального, когнітивного, особистісного та мотиваційного потенціалу особистості учня; організація та проведення проектної роботи з учнями залучення учнів до науково-пошукової діяльності, орієнтація на визначення майбутньої сфери професійної діяльності, стимулювання процесу їх самовизначення та самореалізації, комплекс емоційної підтримки (довіра, батьківська любов, заохочення, злагода), вербальні методи (переконання, поради, настанови, спільні роздуми, аналіз проблемних ситуацій, складання життєвих планів, перегляд та обговорення актуальних телепередач, спільне читання й обговорення статей газет, художньої літератури з високим духовним змістом), особистий приклад, привчання і вправляння);
- використання різних форм громадської роботи – масових (колективна творча діяльність (родинні свята, урочисті події, суспільно-корисна праця, добродійність, активне дозвілля, тематичних вечорів, зустрічей з видатними людьми, конкурсів, виставок, круглих столів, сюжетних, рольових, ділових, евристичних, імітаційних ігор, тренінги: „Учимося бути самостійними”, „Навчання життєво важливим навичкам”, розвиток учнівського самоврядування та ін.), групових (екскурсій, походів, конкурсів, турнірів та ін.), індивідуальних (бесіда, інтерв'ю, завдання, заохочення та ін.);
- державно-громадське управління закладами освіти, налагодження співпраці з соціальними інститутами (громадськими організаціями, державними установами, міжнародними недержавними структурами; розвивати партнерство школи з батьками (робота батьківських клубів, центрів, секцій педагогічного всеобучу, виявлення кращого сімейного досвіду, проведення практикумів, застосування циклограми організації роботи, залучення до реалізації виховних проектів), засобами масової інформації, підприємцями з метою конструктивної соціалізації учнівської молоді, та ін.);
- забезпечення необхідною матеріально-технічною, організаційно-педагогічною, інформаційною базою для ефективного функціонування та скоординованої діяльності шкільних психологічних, профорієнтаційних,

медичних, соціальних служб, підвищити статус та роль їх працівників як важливих агентів соціалізації учнівської молоді

Пріоритетним напрямом діяльності соціально-психологічної служби є збереження психологічного здоров'я суб'єктів навчально-виховного процесу. Разом з тим, враховуючи наявність негативних психологічних наслідків неефективного процесу соціалізації (наприклад, соціально-психологічна дезадаптація, девіантні прояви), соціально-психологічна бере безпосередню участь в забезпеченні психологічної готовності вихованців школи-інтернату до їх входження в різноманітні соціальні групи.

Критерії кінцевої мети соціалізації

№ з/п	Критерій	Зміст критерію
1.	<i>Когнітивний</i>	Високий рівень розумової активності, організованість, відповідальність, активність самореалізації, саморозвиток, самоосвіта, попередній вибір професії, можливість мати власну думку, задоволення потреби у самостійності, уявлення цілісної картини світу, сформованість „Я-концепції”, комунікативність
2.	<i>Емоційний</i>	Задоволеність у сфері спілкування з однолітками, здатність мобілізувати внутрішні сили на реалізацію цільової установки, адекватна самооцінка, мотив досягнення успіху, емоційна стійкість, знижена тривожність
3.	<i>Поведінковий</i>	Гуманне ставлення до оточуючої дійсності, громадянська гідність, екологічна культура, патріотизм, вчинки, які відповідають нормам і законам суспільства
4.	<i>Соціальний</i>	Адаптація у сфері взаєностосунків із дорослими, працьовитість, адаптація до соціально значимої діяльності, знання й уміння соціальних відносин для функціонування в соціумі, навички розподілу й організації діяльності, досвід спільної діяльності матеріальне забезпечення, задоволеність власною роботою

В зв'язку з забезпеченням процесу соціалізації соціально-психологічна служба орієнтується на вирішення 2 важливих задач:

1) психологічний супровід процесу соціалізації:

- а) вивчення наявного рівня соціалізації учнів (соціометричне дослідження);
- б) забезпечення формування суспільно важливих характерологічних якостей;
- в) розвиток комунікативних умінь та навичок;
- г) супровід професійного та особистісного самовизначення.

2) усунення психологічних наслідків неефективного процесу соціалізації:

- а) робота з девіантними проявами;
- б) консультації батьків щодо особливостей виховного впливу на учнів.

Для визначення наявного рівня соціалізації учнів школи-інтернату, місця, яке вони займають в класному колективі, використовується соціометричне

дослідження Якоба Морено. В цьому році воно було заплановано на лютий 2015 року. Проводиться дане дослідження серед учнів 4-9-х класів. В якості соціометричних критеріїв виступають такі питання: 1) з ким із учнів твого класу ти б хотів готуватися до контрольної роботи з математики (ділове лідерство)?; 2) кого б з учнів класу ти б запросив на святкування свого дня народження (емоційне лідерство)? В результаті комп'ютерної обробки виборів учнів того чи іншого класу будується соціоматриця та соціограма, на яких відображено структуру класного колективу та місце, яке в ній займає кожен учень, а також вираховуються соціометричні індекси (згуртованість, стійкість соціальної структури класу та ін.).

Формування суспільно важливих характерологічних якостей, боротьба з негативними звичками (крадіжки), розвиток комунікативних умінь та навичок. Даний напрямок роботи досить активно реалізується при переході учнів до середньої школи в рамках корекційно-розвиваючої роботи, спрямованої на підвищення рівня адаптації. В програмах спрямованих на сприяння успішній адаптації учнів обов'язково передбачені вправи на розвиток комунікативних вмінь, позитивних характерологічних якостей. Зокрема, можна згадати вправи «Говори за іншого» на розвиток навичок емпатії. Зміст вправи полягає в тому, що питання задаються одному учню, а відповідає на них інший від імені першого. Наступна вправа «Розійтися на тонкому містку» спрямована на вивчення стратегій подолання конфліктних ситуацій, перебування в ситуації конфронтації. Також можна згадати вправи «Подарунок без слів», «Покажи ситуацію» (наприклад, мати лає доньку за те, що вона пізно прийшла з прогулянки; жінка, яка опинилася в незнайомому місті питає як пройти та залізничного вокзалу) на розвиток невербального компонента спілкування та ін. Ще можна згадати вправу «Казковий герой», яка навчає кмітливості, вмінню правильно ставити запитання. В роботі психолога використовується психокорекційна програма подолання випадків крадіжок та обману серед дітей. Є досвід застосування даної програми. По відношенню до одних учнів за запитом її було реалізовано повністю, по відношенню до інших – частково.

Консультаційна робота з батьками. В процесі консультаційної роботи з батьками для забезпечення успішної соціалізації дітей акцент робиться на тому, що діти переймають моделі батьківської соціальної поведінки, тобто відбувається процес наслідування особливостей спілкування в родині, взаємостосунків між батьками та безпосереднє перенесення на взаємодію в класному колективі. Усвідомлення батьками ролі, яку вони відіграють в процесі соціалізації власних дітей, дозволяє скорегувати їх поведінкові прояви в бік більшої гуманності, доброзичливості як по відношенню до дітей, так і між самим подружжям.

Психологічний супровід професійного визначення. Даний супровід реалізується за планом профорієнтаційної роботи психологів Держинського району.

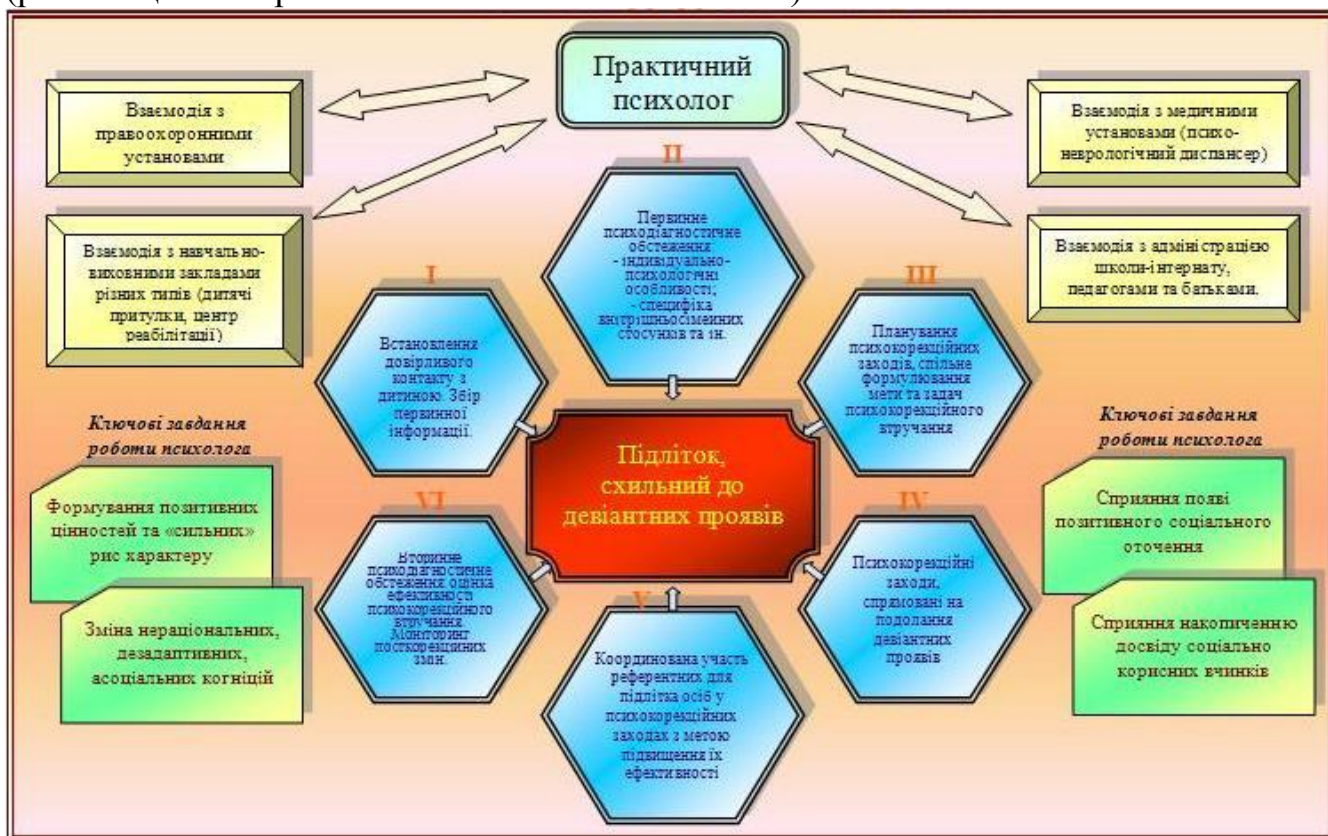
В цьому році серед учнів 8-х класів було проведено психологічну гру «У світі професій» в процесі якої в ігровій формі учні мали можливість познайоми-

План профорієнтаційної роботи психологів Держинського району на 2014-2015 навчальний рік
(на виконання рішення сесії Криворізької міськради №486 від 27.07.2011).

№ з/п	Квартал	Мета	Форма проведення	Напрямок	Цільова група	Матеріали	Терміни	
							Проведення	Звіт
1.	III квартал 2014 р.	Надання інформації старшокласникам про актуальні на сьогоднішній день професії на ринку праці, умови праці та основні вимоги до спеціалістів даних професій.	Заняття «Світ професій»	Просвітницький	Учні 9 класів	Конспект заняття «Світ професій»	Вересень 2014 р.	До 28 жовтня 2014 р.
2.	IV квартал 2014 р.	Визначення наявності чітких альтернатив можливих майбутніх професій учнів та ступеню усвідомленості професійного вибору	Анкетування	Діагностичний	8, 9 класи	Анкета опантанта ДДО Клімова	Жовтень 2014 р.	До 02 листопада 2014 р.
3.	I квартал 2015 р.	Формування навичок цілепокладання, навичок побудови часової перспективи та підвищення рівня усвідомленості професійного вибору	Тренінг	Корекційний	9	Програма тренінгового заняття «Розвиток навичок цілепокладання та часової перспективи майбутнього» (Дубровіна І. В.)	Січень, лютий 2015 р.	До 01 березня 2015 р.
4.	II квартал 2015 р.	Контрольне визначення ступеню усвідомленості професійного вибору.	Анкетування	Діагностичний	Учні 9 класи	Анкета опантанта	Квітень 2015 р.	До 03 травня 2015 р.
		Надання рекомендацій батькам щодо їх допомоги дітям у виборі професії			Батьки старшокласників	Рекомендації		

тися з різноманітними професіями здійснити початковий професійний вибір (уявляли, що вони знаходяться на безлюдному острові, а потім з нього повертаються).

Робота з девіантними проявами. В КЗШ №1 було розроблено модель профілактики та подолання девіантних проявів. В практичній роботі з девіантними підлітками ацент робиться на виправленні неадекватних когніцій (невірних уявлень про навколишній світ та оточуючих людей – техніки когнітивної та раціональної психотерапії) та вміння емоційної саморегуляції (релаксаційний тренінг з елементами навіювання).

Приклади тренінгових вправ, спрямованих на подолання девіантних проявів

Вправа «Проективний малюнок»

Пропонується виконати два малюнки: «Я такий, який є» і «Я такий, яким хочу бути». На виконання дається 5 хвилин. Малюнки не підписуються. Технічна сторона малюнка не важлива.

Усі малюнки розкладаються разом у центрі кімнати. Довільно вибирається один і ставиться так, щоб усім було видно. Тепер кожен по черзі розповідає, що він бачить на малюнку. При цьому слід передати свої відчуття від малюнка: яким, на його думку, людина, який намалював себе, бачить себе, що хотів би змінити в собі. Всі висловлюються по черзі. При цьому автор малюнка не оголошує себе. Після того як всі бажаючі висловляться, можна спробувати визначити, хто автор малюнка. Потім автор оголошує себе, розповідає, що він хотів висловити своїм малюнком, відзначає найбільш вподобані репліки. Таким чином обговорюються всі малюнки.

При обговоренні слід відзначити тих, чії інтерпретації сподобалися авторам малюнків.

Вправа «Прокурор і адвокат»

Учасники діляться на дві групи (довільно). Одна грає роль «прокурора», інша - «адвоката». Хтось із групи сідає в коло по долі або в міру психологічної готовності. Група починає висловлюватися: «адвокати» акцентують увагу на позитивних сторонах сидить у центрі, посилюють їх, призводять підтверджують приклади, а «прокурори» аргументовано доводять зворотне.

Вправа «Уявіть себе дитиною»

У кожному з нас до цих пір знаходиться дитина. Ми живемо з вантажем тих суджень, які чули дітьми. Основа нашого життєвого сценарію - те, як нас запрограмували в дитинстві. Візьміть аркуш паперу і складіть на лівій його стороні список всього того негативного, що ваші батьки, вчителі, родичі говорили про вас. А потім справа запишіть все те хороше, що вам говорили про вас рідні та вчителі.

Обговорення

- Який з цих списків довше?
- Який з них більшою мірою визначає ваше ставлення до себе?

Вправа «Дзеркальне відображення суджень партнера»

Групи діляться на пари. Одна людина описує будь-яку ситуацію з негативного боку. Другий знаходить позитивні аспекти цієї ситуації.

Вправа «Люблячий погляд»

Один учасник виходить за двері. Його завдання - визначити, хто з групи буде дивитися на нього «люблячим» поглядом. Ведучий призначає в його відсутність двох-трьох чоловік. Потім вибирається інший відгадують. Кількість смотрящих люблячим поглядом збільшується.

Вправа «Конкурс ораторів»

Один з учасників виголошує промову протягом 5-6 хвилин на будь-яку задану тему.

Група грає роль аудиторії, яка не сприймає цього оратора. Завдання останнього встановити контакт у що б то не стало. Потім відбувається обмін ситуаціями виступаючого та групи.

Література

1. Банщикова Т.Н., Ветров Ю.П., Клушина Н.П. Профессиональная деятельность психолога в работе с педагогическим коллективом. – М., 2004.
2. Вачков И.В. Такие разные учителя, или Новая типология педагогов// Школьный психолог. – 2000. - № 3.
3. Дубровина И.В., Прихожан А.М. Положение о школьной психологической службе // Вопросы психологии. – 1985. - № 2.
4. Кондратьев М.Ю., Крушельницкая О.Б., Нечаева С.Л., Швыкин Н.Н. Психолого-педагогическая работа со школьниками-девиантами в Москве (материал по результатам смотра "Учебный округ - 99"). <http://www.psyedu/view.php?id=202>
5. Крутецкий В.А. Психология. – М., 1980.
6. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования: Учебное пособие для студентов вузов и практических работников. – М., 2000.
7. Фридман Л.М. О концепции школьной психологической службы //Вопросы психологии. – 2001. - № 1.0